

En defensa del patrimoni natural

View metadata, citation and similar papers at core.ac.uk

brought to you by CORE

provided by Revistes Catalanes amb Accés

Carles Puche

Il·lustrador de Ciències Naturals

Davant la dispersió de grups i temes que abarca el moviment ecologista, cal que les entitats d'aquest àmbit es replantegin la seva organització interna, basada fins ara en el voluntariat, i la seva estratègia d'actuació, que ha d'anar dirigida a difondre una nova ètica.

Aquesta estratègia, tot i ser beligerant, no es basa únicament en protestes, malgrat no ser econòmicament profitosa, no ha de dependre de subvencions i, sense voler ser unitària, ha de cercar el treball conjunt que freni la fragmentació i rivalitat entre les diferents entitats.

Hi havia un dibuix de papallones que jo havia fet que penjava d'una de les parets del menjador. Era l'estiu de l'any 79 i un grup d'amics estàvem units al meu pis de Sant Celoni per engegar el Centre d'Estudis i Documentació del Baix Montseny. Entre ells, hi havia el llavors Director del Parc Natural que es va fixar en aquelles papallones que observaven la nostra tertúlia. Això el va portar a encarregar-me les il·lustracions dels pòsters que el Parc del Montseny havia d'editar sobre la flora i fauna del massís.

Aquest fet casual em va introduir en el món de la Natura, perquè a dibuixar hi vaig començar amb el *Capitán Trueno*, no pas amb el blauet o la llúdriga. Més endavant m'interessaria per les accions ecologistes en defensa d'aquella Natura que cada cop era més distant de la seva versió original. A mesura que realitzava treballs d'il·lustració coneixia persones vinculades amb el món de l'ecologisme i l'ecologia. A poc a poc, tots ells m'han fet prendre consciència de l'impacte que les accions humanes tenien pel medi i com aquestes poden acabar influint en la nostra pervivència com a espècie biològica. Conèixer el problema ha estat dur, però més adonar-se que el redreçament dels errors comesos no era una qüestió exclusiva de ningú sinó una responsabilitat de tots.

La convicció d'aquesta responsabilitat em va portar a acceptar la proposta de ser compromissari de la Lliga per la Defensa del Patrimoni Natural (DEPANA), condició que més endavant va facilitar la meua incorporació a la Junta Directiva. Primer vaig conèixer la Natura, després vaig ser conscient dels problemes, però estar dins la Junta

Directiva de DEPANA m'ha permès, o obligat, a entrar en contacte d'una manera més directa amb els agents socials que intervenen i incideixen en la gestió i ús del que a mi, més que Medi Ambient, m'agrada anomenar Patrimoni Natural.

Un vot a favor del patrimoni natural

Medi Ambient, Medi Natural, Entorn Natural, Natura, són termes que d'una manera genèrica, i a vegades academicista, es fan servir massa sovint per designar la mateixa cosa. Noto com si aquesta generalització ens allunyés del concepte a tractar i així ningú s'ha de sentir al·ludit quan n'expliquem les malalties. Si em poso al mig del carrer i crido "persones!" és molt probable que ningú em respongui. Si, en canvi, crido "dones!" potser una part del col·lectiu comenci a sentir-se al·ludit. El que està clar, és que parlar de persones no implica a ningú i ho fa al mateix temps a tothom.

Patrimoni té aquesta implicació. No endebades parlem de patrimoni artístic quan es vol anomenar el conjunt de monuments i obres d'art que hom pot tenir i que, curiosament, ningú ha mencionat mai com Medi Artístic. És el valor que la paraula Patrimoni atorga.

Abans el valor de la natura era un valor vital, no tant crematístic. Ara és mercantil i lúdic. La paraula propietat, en els seus orígens, era molt delimitada: la terra era d'aquell qui la treballava o de la comunitat que hi vivia. Actualment la terra és suposadament de tothom: boletaires, excursionistes, motoristes, caçadors, naturalistes, etc... com si en fossin els propietaris se senten legitimats

a protestar quan aquest dret se'ls retalla. Molts d'ells, però, no se senten al·ludits quan es tracta de netejar el bosc per evitar-ne l'incendi. Valor i propietat, dos conceptes que quant a la Natura, han anat canviant a mesura que la nostra societat s'ha fet més tecnificada i ha implantat nous valors mentre n'ha fet desaparèixer d'altres que fa uns anys semblaven inamovibles.

Valors que han canviat

Valors com lleure, diversitat, contingència o estalvi, han estat suplantats i fins i tot menyspreats per altres com treball, uniformitat, despesa o consum, amb les conseqüències que això ha portat tant pels humans com pel medi on es desenvolupa la nostra societat.

Actualment, el lleure s'imposa. Abans era més un fet social, no es buscava. Avui en dia qui no treballa no val res. Si algú diu "jo no he treballat mai a la vida", immediatament algú comenta "quin desgraciat". Si no treballa no existeixes, la dèria és buscar treball per acumular riquesa en lloc de buscar una manera de viure millor on no necessàriament el treball sigui el valor més important.

El progressiu allunyament de la població del medi natural, amb la pèrdua de referències ecològiques que això pressuposa, es recolza en la creença ancestral que la Natura tot ho regenera. Una religió com aquesta empeny encara més la manipulació d'alguns d'aquests valors enfrontats al medi ambient. Arriba un punt on el fanatisme és tal, que tots els errors generats per la nova escala de valors semblen independitzar-se de l'home i ser conseqüència d'un abstracte déu anomenat *avenç tecnològic*.

D'aquesta manera, molts d'aquests canvis de valors han esdevingut més un retrocés cap a una societat desequilibrada i injusta que no pas un procés evolutiu cap a una societat més solidària i equitativament responsable. Però sempre hi ha gent amb dèries estranyes com buscar una manera de viure millor i no han surgit precisament dels focus de poder. Ha estat la societat civil que s'ha revelat contra la possibilitat de sucumbir

sense fer res. Amb armes com la creació d'entitats com DEPANA han intentat trobar un vehicle per dur a terme la seva estranya dèria. Penso que aquestes entitats tenen molt a dir per aconseguir trobar un equilibri entre progrés i medi ambient, suprariquesa i indigència, producció i consum. Equilibri, no ho oblidem, altament necessari per la nostra pròpia pervivència.

Valors que han de canviar

No obstant, crec que han de canviar molt les coses en el moviment ecologista del nostre país si volem arribar a tenir la força que en altres camps tenen organitzacions cíviqes com ara Metges Sense Frontera, Ajuda en Acció o Acció Contra la Fam o si volem posar-nos al nivell de participació ecologista de societats d'altres països més sensibles al moviment ecologista.

Si l'ecologisme vol implicar a la ciutadania en un procés de trencament dels valors actualment establerts no té més remei que canviar el seu missatge. Durant massa temps l'ecologisme ha lluitat contra els mals que produeixen les actituds incíviques de la població, esmerçant grans esforços en intentar curar els mals però descuidant les actituds que els han creat. És el cas d'aquella paret mal enguixada que sempre et deixa el terra ple de guix. Arribes a casa i quan s'ha acumulat suficientment, l'escombres. Al cap d'uns dies torna ha haver guix al terra, agafes l'escombra i repeteixes l'operació. Fins i tot algun dia se't pot acudir pintar-la o cubrir-la de paper, però el guix continuarà caient i segurament empitjorarem més la situació. Podríem sumar les vegades que hem d'escombrar i segur que ens costaria molt més que enguixar correctament la paret. Potser un dia arribarem a casa i un bon tros de paret haurà caigut, llavors se'ns acudirà reaccionar. Com acostuma a passar, massa tard.

És l'hora que l'ecologisme deixi l'escombra i comenci a construir la paret. Per això crec que és important veure que el medi no té problemes conseqüència del seu propi

funcionament. Pateix agressions provocades pel nostre sistema social que finalment esdevindran un problema. Per això s'ha d'anar a buscar un canvi d'ètica en el nostre comportament, no pas, com gairebé sempre es fa, lluitar per aconseguir un canvi d'actuació sobre un problema puntual provocat per aquest comportament associat.

Protestes i subvencions, dos mals

El moviment ecologista s'ha vist marcat per la inèrcia de dues inclinacions que considero molt negatives: les protestes i les subvencions. En primer lloc, ens trobem amb una postura contestatària i de protesta que tan bons resultats va donar en un origen. Però a mesura que els agents socials provocadors d'aquesta posició (empreses, grups econòmics, administracions...) han anat desenvolupant sistemes per apaivagar els crits i fer-los semblar fora de lloc, aquests cada cop s'han fet més impopulars. En l'actualitat, la majoria de mobilitzacions i protestes proposades per les entitats ecologistes són seguides només pels afectats directes, és a dir, aquells que en són conscients. Queden al marge del problema la gran part de la població que no se sent afectada, que no n'és conscient.

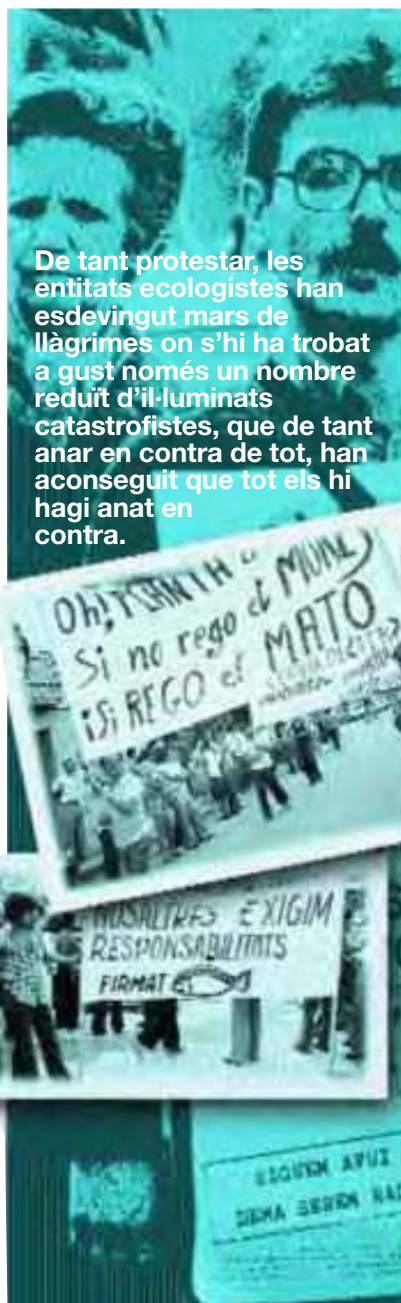
Dins l'evolució en les diferents etapes de la vida d'una persona, els moments més durs són aquells en què prenem consciència dels problemes. Les experiències ens obliguen a mirar la realitat cara a cara, i no sempre estem d'acord amb l'expressió que ens dóna el seu rostre. És un d'aquells moments que t'agradaria no saber res, tenir quatre anys, agafar un llapis i dibuixar un arbre amb un pal i una rodona a dalt. Però no és així, saps que l'arbre es forma d'arrels, tronc i capçada; que tindrà moltes fulles i un volum. I no pots limitar-te a pintar un pal i una rodona, t'has d'esforçar per millorar el teu traç.

En el moviment ecologista passa una cosa semblant. Els que hi són posats fa temps que saben com és un arbre. Va ser dur, els arbres són molt diferents entre ells i s'han

d'apreciar tots els matisos. Però un cop en són conscients, se n'adonen que la resta de món continua fent pals i rodones. Llavors es posen a pensar i troben solucions pràctiques per tal que tothom pugui dibuixar un arbre correctament. I tot i això, ningú no els escolta. Les entitats ecologistes, de tant protestar, han esdevingut en una època que a poc a poc deixem enrera, mars de llàgrimes on s'hi ha trobat a gust només un nombre reduït d'il·luminats catastrofistes que de tant anar en contra de tot, han aconseguit que tot els hagi anat en contra. Qui vol esforçar-se a dibuixar els diferents tipus de fulles que pot tenir un arbre? Un pal i una rodona són més atrevits, com es diu ara, més de disseny.

En segon lloc, tot i córrer el risc de semblar contradictori, crec que les subvencions no han ajudat gens les entitats ecologistes. La gran farsa de les subvencions és l'objectiu de la seva creació. Si en un inici havien de ser un ajut per promocionar un moviment cívic, van acabar essent una manera mitjançant la qual tant institucions com empreses podien justificar davant l'opinió pública la seva inoperància o contaminació vers el Medi Ambient.

La facilitat i profusió amb que es concedien aquestes subvencions (s'han arribat a subvencionar les despeses d'accions realitzades contra la mateixa entitat subvencionadora), ha arribat a crear una mena de cultura subvencionista: qualsevol cosa pot ser motiu de subvenció. S'ha arribat així a donar subvencions pels conceptes més inversemblants. Si es sap la porta on trucar es pot aconseguir subvenció per la construcció d'unes pistes d'esquí fent servir l'escusa de l'interès general; plantar unes hortalisses que mai no veuran cap taula; construir una autopista on es cobrarà peatge; arreglar les façanes d'uns edificis que han estat descuidats pels seus amos durant més de 60 anys, o fins i tot perquè hom es pugui comprar la segona residència!! No obstant això, en la majoria dels casos les subvencions a les entitats ecologistes han estat una manera

De tant protestar, les entitats ecologistes han esdevingut mars de llàgrimes on s'hi ha trobat a gust només un nombre reduït d'il·luminats catastrofistes, que de tant anar en contra de tot, han aconseguit que tot els hi hagi anat en contra.

barata per l'administració de captar mà d'obra especialitzada per a realitzar projectes i actuacions que igualment havien de dur a terme, només que amb pressupostos més elevats.

Independència i positivisme

La independència econòmica és vital perquè el moviment ecologista guanyi en efectivitat. Ha de poder mantenir-se i nodrir-se de la ciutadania en general i no pas de noms concrets ja siguin d'institucions o d'empreses. Ha d'aprendre a col·laborar amb aquestes institucions i empreses per treballar plegats en allò que els sigui comú, però sempre amb una independència suficient per tal de donar credibilitat i contundència a les seves accions.

Paral·lelament, s'ha de desempallegar de l'etiqueta "en contra de" i militar més per l'"a favor de". I això sense perdre ni un gram de fermesa ni de bel·ligerància. És pot estar en contra de construir un cinturó, i oposar-se a favor de l'eliminació de peatges o potenciació del tren. Si això es reforça amb raons ètiques i tècniques que en demostrin la seva utilitat i viabilitat, penso que estarem en el bon camí per aconseguir vèncer les implicades (no conscients) en els afers.

Manca de participació

Independència, credibilitat, contundència són condicions necessàries per vèncer aquesta manca de participació que pateixen la majoria d'entitats que es mantenen amb l'esforç d'un voluntariat fruit de l'atur, de l'objecció de consciència o del temps lliure que permet l'ofici d'estudiant. No podem oblidar la important participació que suposa l'elevat component de voluntarisme que posseeixen la majoria dels professionals que hi treballen.

És per això que les entitats es veuen obligades a esmerçar part del seu temps en fer activitats com curssets, sortides, col·loquis o jornades amb la finalitat principal de fer-

se propaganda, recaptar suport econòmic o justificar subvencions, encara que això les apropi més a allò que ha de ser un gabinet d'estudis mediambientals que no pas una entitat ecologista. I encara això es podria entendre, si es tingués coberta la necessària activitat de vigilància i defensa dels drets mediambientals. Però si es deixa la defensa per fer divulgació o es perd la capacitat de reacció davant una agressió per estar organitzant una conferència, s'està incorrent en un greu error que en res beneficia el motiu principal pel qual s'hauria de moure una entitat ecologista: la denúncia i defensa de les agressions ingerides al medi ambient fent servir la mobilització social. I això s'oblida massa sovint.

Equilibri entre defensa i divulgació

No voldria treure ni un gram d'importància a la divulgació i l'educació ambiental. Són necessàries per tal de promoure la desitjada complicitat cívica, sense la qual l'ecologisme perd sentit. No obstant, penso que qualsevol entitat ecologista que abusi de la divulgació o dels projectes d'investigació en detriment de la defensa i la denúncia s'està equivocant. Potser arribarà un dia que per fi tothom sigui conscient de la importància d'uns aiguamolls, però també és possible que en arribar aquest moment, els aiguamolls s'hagin convertit en una Empuria-braba qualsevol.

L'equilibri entre les accions de defensa, la divulgació i l'educació ambiental és la fórmula per fer efectius els postulats del moviment ecologista. Però això no s'aconseguirà si una d'aquestes tres accions es prima per damunt de les altres. De la mateixa manera, el discurs ecologista passarà a ser un monòleg marginal de quatre entesos en la matèria si no arriba a una complicitat evident de la major part de la societat civil, a la qual s'ha de donar el prota-

Cal independència, credibilitat i contundència per vèncer la manca de participació que pateixen la majoria d'entitats, que es mantenen amb l'esforç d'un voluntariat fruit de l'atur, de l'objecció de consciència o del temps lliure que permet l'ofici d'estudiant.

gonisme que sens dubte té i acabarà per reclamar.

Insolidaritat, el tercer mal

La passivitat s'ha estès per la nostra societat amb una flaire d'insolidaritat que fa possible el desconeixement absolut de la majoria de missatges que envien les Entitats Cíviques. Som incapaços de reaccionar davant tot allò que no ens implica directament, si no és d'una manera personalíssima. D'aquí la dificultat de significar a la població en entitats que tractin problemes globals de gestió i defensa del territori. Les diverses associacions i grups cívics estan fent la seva guerra per tota la nostra geografia, però només són petites reaccions.

No intento treure valor a aquesta munió d'esforços individuals, però sí que em qüestiono l'efectivitat d'aquest individualisme que penso podria esdevenir més positiu i resultant si s'aglutinessin en un projecte comú. Aquests grups i entitats que van "per lliure" tenen el perill de convertir-se en llocs on sigui més fàcil fer teràpia de grup que no pas defensa efectiva del medi. Estic convençut que el medi ambient no té problemes que es puguin solucionar amb moviments puntuals de la societat, sinó aconseguint un canvi generalitzat dels hàbits de tot la massa social sense excloure cap agent.

Un projecte d'entitat

En una societat com la nostra en la qual cada cop compten menys les minories, no es compliran els objectius amb petits grups dispersos i descoordinats. Farà falta una entitat important amb un suport clar de la majoria de la societat, que pugui fer sentir la seva veu en els fòrums de poder on s'està decidint el model de societat que tindrem durant els propers anys.

El *què* ja el tenim. Ara ens falta el *com*. Dins el món ecologista estem en un moment de discussió del model de gestió que aquesta entitat hauria de tenir. D'aquesta discussió en surten dos models.

El primer propugna una reunió d'entitats regida per un sistema assambleari on totes les decisions són consensuades per la major part dels membres. El segon model aboga més per una entitat única globalitzadora dels grups i entitats amb assentament a tot el territori i al mateix temps col.laborant amb altres entitats existents fora del territori propi per desenvolupar amb elles tasques comunes. He de dir obertament que m'inclino més per aquesta segona opció.

No és cap casualitat que s'estiguin discutint aquests dos models de gestió i que el primer sigui més acceptat que el segon. El moviment ecologista del nostre país encara se sent més identificat en les lluites puntuals que porten a un lluïment personal i personalitzat que no pas fent costat a un projecte comú, al meu entendre molt més eficaç, però inevitablement més anònim.

No vaig en contra de la diversitat d'entitats i grups. Com algú ja ha afirmat en altres ocasions en aquesta mateixa publicació, la diversitat és bona si està interconnectada. D'altra manera es converteix en font de conflictes i enfrontaments. Aquesta interconnexió és possible perquè partim d'una certa unanimitat del discurs ecològic amb postulats que varien molt poc els uns dels altres.

Ja ho he dit: volem el *què* però discutim el *com*. Tots sabem i tenim la convicció que la incineració no és la solució al problema dels residus. Però el crit que fem per dir-ho canvia. Els uns defensaran "no me la posis al costat", mentre els altres diran "fes un consum responsable". Dues postures perfectament compatibles i que es complementarien si es fessin de comú acord i no com a moviments contraposats. Hem de tirar endavant per enfortir el missatge, no per fragmentar-lo i dispersar-lo.

Propostes per al futur

El lector s'haurà adonat que durant tota la meua exposició em refereixo a moviment ecologista i no ambientalista. Ha estat fet

a consciència, no crec que avui al nostre país es pugui parlar d'un veritable moviment ambientalista. En el futur, el moviment ecologista no serà com-plet si no incorpora en el seu discurs el factor humà i social.

L'ecologisme haurà d'arribar als grups de poder, institucions i co-munitat empresarial, no tant com una alternativa política, sinó com una ètica a tenir en compte per totes les alternatives polítiques. Conceptes com consum, producció, nivell de vida, poder adquisitiu, treball, hauran de ser, fent servir paraules de l'argot ecologista, recuperats i reciclats per ser reutilitzats en el futur d'una manera més equitativa i respectuosa, no només amb el medi sinó també amb la mateixa societat civil en general. Serà necessària una major implicació de la comunitat científica en el discurs ecologista per tal de donar-li arguments ecològics que en reforcin el seu contingut. Són encara molt pocs els científics del nostre país que militen en el moviment ecologista d'una manera activa. Això diu molt poc en defensa d'un col·lectiu que mai podrà al·legar ignorància.

Conclusió

M'agradaria concloure aquest treball des d'una perspectiva més esperançadora de la que normalment m'acompanya. Mai he cregut que sigui més efectiu veure com mig ple un got mig buit. Crec important que es tingui consciència, en veure el got, que encara se'n pot omplir l'altra meitat. En honor a la veritat, he de dir que ens esperen uns anys durs. Ens caldrà defensar el territori de les incidències que ja se'ns anuncien i que s'hauran de denunciar amb noms i cognoms. Considerant-les com allò que són: agressions al medi fetes per uns pocs grups de pressió i no pas, com es volen vendre, accions fetes en nom del progrés del país i en benefici de la societat.

En aquests anys serà decisiva la implicació de la societat en el moviment ecologista sense la qual serà difícil, per no dir impossible, evitar la progressiva degradació del medi.

Malgrat s'ha avançat en la sensibilització ambiental, aquesta ha estat produïda més per por al catastrofisme que no pas per convenciment d'una millor qualitat de vida. No vivim en una societat preocupada pels problemes que pateix el medi ambient. Només cal mirar els pressupostos generals de l'Estat o la Generalitat per veure què és allò que avui interessa. I no s'hi val a dir allò que "els pressupostos són així perquè ara manen els blaus, si manessin els vermells..." Si nosaltres ho volguéssim, podríem canviar sens dubte el signe d'aquests pressupostos, bé prou que la mare no podia fer-nos menjar la sopa si nosaltres no volíem. I això que érem inexperts infants.

Bromes a part, penso que l'associacionisme mediambiental pot jugar un paper decisiu per aglutinar esforços i sumar idees per tal d'implantar el canvi ètic necessari que farà de la nostra una societat més equitativa i justa. Estic convençut que només amb unes entitats fortes on s'hi combini harmònicament la professionalitat i el voluntarisme, independents i autogestionades, amb una important implantació al territori i amb projecció i representació en els fòrums internacionals, es podrà guanyar la batalla contra l'especulació i l'enriquiment abusiu, la contaminació i la degradació, la insolidaritat i la indigència, la fam i el desequilibri amb els països del tercer món. Només la nostra participació compromesa en aquestes entitats farà possible el canvi ●